

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Мирзозода Садриддин Хол дар мавзуи «Соинуддини Хучандӣ ва хусусиятҳои ғоявию бадеии осори адабии ӯ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01- Адабиёти тоҷик, равобити адабӣ) пешниҳод гардидааст .-Хучанд, 2025.- 72 с.

Рисолаи доктории Мирзозода Садриддин Хол ба таъйини хусусиятҳои ғоявию бадеии осори адабии Соинуддини Хучандӣ, яке аз чехраҳои нисбатан камшинохташудаи Оли Хучанд баҳшида шудааст.

Диссертант, тавре ки худ эътироф дорад, масъалаҳои муҳим ва умдаи адабиётшиносӣ, чун мухтассоти ҳунарии осори адабии Соинуддини Хучандӣ, забон ва сабки баён, сохторҳои дастурӣ, воситаҳои тасвири бадеӣ, масъалаҳои интисоби ашъори Соинуддин ба дигарон, вижагиҳои номаҳои адиб, усулҳои корбурди ашъори форсиву арабӣ, амсолу ҳикам, шеваҳои гузিনিши оёти қуръонию аҳодиси набавӣ, ҷойгоҳи рамз ва сарчашмаҳои ақоиду афкори Соинуддини Хучандиро, ки аз ҷумлаи тозагиҳои рисолаи ӯ мебошанд, ба риштаи таҳқиқ қашидааст.

Ҳамзамон бо ин, масъалаи дигаре, ки таваҷҷуҳи маро ба худ ҷалб кард, мавсуф чандин нусхаи нодири хаттии осори Соинуддини Хучандиро мавриди баррасӣ қарор дода, аҳаммияти онҳоро дар тасҳеҳ ва нашри матни илмӣ-интиқодии осори суҳанвар, ки то ҳол омода ва таҳия нашудаанд, ба миён гузошта, садаф ва сақати онҳоро арзёбӣ кардааст, ки аз як сӯ, ба дақиқкор будани диссертант ишорати сарех дорад, аз дигар сӯ огоҳии комили ӯро аз пешинаи таҳқиқ, ки дар автореферат ба таври муфассал ва бо равиши низомманд дарҷ шудаанд, нишон медиҳад. Барои исботи ин гуфта, як мисол меорем: «...аз дастхати шумораи 10196, ки дар Китобхонаи Маҷлиси Шурои миллии Эрон махфӯз аст, дар баробари осори мансур, намунаи ашъори Соинуддини Хучандӣ ба даст омад, ки шомили 12 ғазал, 12 рубой, 4 фард ва чанд шеърӣ арабии ӯ дар шакли китъа, маснавӣ ва байт мебошад» (авт., с.4),

ки бори нахуст дар рисола мавриди таҳлил қарор гирифтаанд ва аз ҷумлаи **навовариҳои диссертатсия** ба шумор мераванд.

Тавре ки маълум аст, то кунун 52 рисолаи ин адиб то замони мо расидааст, вале онҳо, мутаассифона, бино ба пажӯҳиши муҳаққиқ ба таври ҷомеъ ва консептуалӣ омӯхта нашудаанд. Рисолаи мавриди гуфтугӯ, чунонки диссертант менависад, дар шинохти «афкору шигардҳои ҷаҳоншиносии Соинуддини Хучандӣ доманаи густардае дошта, дар қолаби осори илмию адабӣ матраҳ гардида, ҳар яке омӯзишу таҳқиқи муфассалро тақозо менамоянд» (авт.,с.3-4). Аз ин зовия, интихоби мавзуи рисола мубрам буда, дар омӯзиши таърихи адабиёти форсии тоҷикии асрҳои XIV ва XV **ҳам аз ҳайси назарӣ ва ҳам аз лиҳози амалӣ** аҳаммияти вижа дорад.

Нуктаи дигар ин ки муҳаққиқ вазифаҳои илмие чун таҳқиқи вазъи сиёсӣ-иҷтимоӣ ва муҳити адабӣ-фарҳангии замони зиндагии Соинуддини Хучандӣ, омӯзиши вазъи ҷараёнҳои фикрӣ, махсусан фирқаи ҳуруфия ва моҳияти он, таълимоти сӯфия ва таъсири он ба адабиёти он рӯзгор, муҳити таълиму тарбият, ҳаводиси зиндагӣ ва таъбири ӯ ба Ҳирот; - таъйиди омилҳои муҳочирати хонадони Хучандӣ ба Исфаҳон ва муносибату пайванди Оли Хучанди Исфаҳону Оли Туркаи Хучанди Исфаҳон ва равшан сохтани масъалаи интисоби туркзабонӣ ба хонадони Хучандӣ, шинохти илмии шахсияти адабии Соинуддини Хучандӣ, манзилати иҷтимоӣ, таснифоти жанрӣ ва мавзуии осори илмию адабии Соинуддини Хучандӣ ва мақоми таълифоти ӯ дар таҳаввули адабиёти тоҷикӣ форсии асрҳои XIV-XV, тавсифу таснифи нусхаҳои дастнависи осори Хоҷа Соинуддин, махсусан, нусхаҳое, ки аз назари қоршиносон дур афтодааст, таҳлили муҳимтарин китобҳои мансури арабии нависанда, мушаххас намудани арзишу аҳаммияти номаҳои Соинуддини Хучандӣ ба ҳайси сарчашмаи муътамад дар таҳқиқи масоили марбут ба нависанда ва фарзандони ӯ; шеваи ҳосилнигориши номаҳои адиб; сарчашмаҳои фикрӣ ва маърифатии осори Соинуддини Хучандӣ; таъсири низоми фикрӣ ва ҳунари нависандагии ӯ ба осору орои шоирону орифон ва файласуфони баъдӣ, масъалаҳои сабк ва тарзи баён дар осори мансури

донишманд бо таваҷҷуҳ ба вижагиҳои забонӣ ва фикрӣ, таҳлил ва таснифи усулҳои корбасти воситаҳои тасвири бадеӣ (ташбеҳу тавсиф, таҷнису ташхис, талмеҳу маҷоз, тазодду муқобала ва сачъу мувозана) дар каломии ҳунарии шоир; - аҳаммияти осори насрии ӯ ҳамчун нависанда дар маърифат ва тасҳеҳи ашъори суҳанварони асрҳои XI-XV (Саной, Саъдӣ ва Камоли Хучандӣ); равишҳои истифода аз ашъори форсии тоҷикӣ ва арабӣ, амсолу ҳикам, оёту аҳодис, рамзпардозӣ ва ҳикоеҳои тамсилӣ дар асарҳои мансури Соинуддин ва муайян намудани аҳаммияти осори мансури ӯ ҳамчун сарчашмаи адабӣ, ки ба дӯши худ гирифтааст, асосан аз уҳдаи иҷроии онҳо баромадааст.

Ин фикри маро таълифоти диссертант дар иҷроии кор гувоҳи шуда метавонад, бад-ин далел, ки Мирзозода С. Х аз рӯйи мавзӯи диссертатсия, нуқтаҳои асосӣ ва натиҷаи таҳқиқ то кунун 1 монография, 51 мақола навиштааст, аз ин шумора 22 мақолаи он ба талаботи маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯст. Ҳамзамон бо ин, се мақолаи ӯ дар маҷаллаҳои муътабари Эрон, Олмотӣ ва Истанбул ҷоп шудаанд.

Ман ин дастоварди илмиро ҳам ба муаллиф ва ҳам ба мушовири эшон академик Носирон Салимӣ самимона табрик мегӯям.

Дар баробари ин дастовардҳо дар автореферат баъзе камбудҳо низ ба назар мерасанд, ки зикри бархе аз онҳоро ин ҷо зарур мешуморем:

1. Авзои сиёсӣ адабии асрҳои XIV-XV дар китобҳои таърихи адабиёт чи дар Эрон Афғонистон ва чи дар Тоҷикистон ба таври муфасссал омадааст. Ба назари ман, хусусан дар қорҳои докторӣ ба масоили таҳлилу баррасии осори нависанда бештар таваҷҷуҳ мешуд, то масъалаҳои номакшӯф ва нисбатан камомӯхташуда мавриди таҳқиқ қарор мегирифтанд ва зарурат ба такрори ҳаводиси таърихи адабӣ нест. Бинобар ин, салоҳ будӣ фасли аввали боби якум таҳти унвони «Авзои сиёсӣ-иҷтимоӣ ва адабии асри Соинуддини Хучандӣ» омадааст, ҳазф карда шавад.

2. Гоҳ баъди шумора шуморашаванда дар шакли чамъ меояд, ки иштибоҳ аст. Масалан: «Аз ҷумла хаттоти машҳур Мавлоно Маъруф-набераи Ғазлуллоҳи Изуддинро қатл намуда, Соинуддини Хучандӣ ба Курдистону хиттаи Чолус, Сайид Қосими Анвор ба Самарқанд ва даҳҳо нафарони дигари барои табақаи ҳоким номақбул аз Ҳирот берун рафтанд» (авт., с. 20).

3. Дар матни автореферет баъзан ғалатҳои имлоиву техникӣ ба чашм мерасанд, ки ислоҳи онҳо мувофиқи мақсад аст.

Хулоса, автореферати диссертатсияи Мирзозода Садриддин Хол дар мавзӯи «Соинуддини Хучандӣ ва хусусиятҳои ғоявию бадеии осори адабии ӯ» кори анҷомёфтаи илмӣ буда, ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯ аст ва муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01- Адабиёти тоҷик, равобити адабӣ) сазовор мебошад.

Доктори илмҳои филологӣ,
мудири шуъбаи таърихи адабиёти
Институти забон ва адабиёти ба номи
Абуабдуллоҳи Рӯдакии Академияи
миллии илмҳои Тоҷикистон

Юсуфов У. А.

Нишонӣ: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, к. Н. Ҳувайдуллоева 274, қ. 47.
Тел.: (+992) 91-904-55-75
E-mail: nushin74@mail.ru

Имзои Юсуфов У. А.-ро тасдиқ мекунам:

нозири шуъбаи кадрҳои Институти
забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ

Нишонӣ: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 21.

Тел.: +992 (37) 227-29-07, +992 (37) 221-70-30.

E-mail: iza.rudaki@gmail.com

Давлатов Ф.

22.01.2026